

สถานะทางกฎหมายของสัตว์เลี้ยงและการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยง*

The Legal Status of Companion Animals and Co-Ownership
in Companion Animalsณัฐวีร์ เนียมมี[†]

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Natthawee Neammee

Faculty of Law, Thammasat University

ฉันทพร มีดวง[‡]

ธนาคารออมสิน

Tunyaporn Meeduang

Government Savings Bank

ปริมวิษา ทองฉอ่อน[§]

ศูนย์นิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Primwisa Thongcha-on

Law Center, Faculty of Law, Thammasat University

วันที่รับบทความ 31 พฤษภาคม 2568; วันแก้ไข 8 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ 17 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการเสนอการปรับปรุง หลักกฎหมายเรื่องสถานะสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายลักษณะทรัพย์สินและการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง โดยนำข้อดีของหลักกฎหมายในแต่ละประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศไทยเพื่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องสถานะ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาปัญหากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (น.711) หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[†] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่อยู่: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร 10200

E-mail: natthawee.tle@gmail.com

[‡] นิติกร ธนาคารออมสิน และนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่อยู่: 470 ธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่ อาคาร 32 ชั้น 15 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

E-mail : mintmeeduang2011@gmail.com

[§] นิติกรศูนย์นิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่อยู่: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร 10200

E-mail: primwisamild@gmail.com

สัตว์เลี้ยงตามกฎหมายลักษณะทรัพย์สินและการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง โดยตั้งประเด็นศึกษาสองประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ประการแรก ปัจจุบันประเทศไทยมีมุมมองต่อสถานะของสัตว์เลี้ยงและกฎหมายทรัพย์สินอย่างไรและควรแก้ไขหรือไม่ ประการสอง การแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายไทยเป็นอย่างไรและควรแก้ไขหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน จึงได้มีข้อเสนอให้ใช้ตามแนวคิดกลุ่มประเทศที่มองว่าสัตว์ไม่ใช่ทรัพย์สิน ส่วนเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมนั้นกฎหมายไทยไม่เปิดช่องให้ใช้การจัดการสวัสดิภาพสัตว์มาพิจารณา จึงได้มีข้อเสนอแนะให้แก่خبทบญญูติตั้งกล่าว

คำสำคัญ: สถานะของสัตว์เลี้ยง, การแบ่งกรรมสิทธิ์รวม, ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์

Abstract

This article aims to propose a reform of the legal principles governing the status of companion animals under property law and the division of co-ownership in such animals. By drawing on the strengths of legal frameworks from various countries, the article seeks to adapt these principles to the specific social context of Thailand, thereby enhancing the effectiveness of law enforcement in matters relating to the legal status of pets and the division of co-ownership. The study addresses two central questions: (1) How does Thai law currently perceive the status of companion animals and classify them under property law, and is legal reform necessary? (2) How does Thai law regulate the division of co-ownership in pets, and should it be revised? The study finds that Thailand currently belongs to the group of jurisdictions that classify animals strictly as property. Accordingly, the article proposes a shift toward the approach adopted by jurisdictions that recognize animals as more than mere property. As for co-ownership, Thai law does not allow animal welfare to be taken into account, so the article recommends amending the provisions accordingly.

Keywords: Status of Pets in Law, Division of Co-Ownership, Human–Animal Bond

1. บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์เป็นไปอย่างไม่เสมอภาคในทางปรัชญา โดยนักปรัชญาให้ความสนใจกับการถกเถียงเรื่องศีลธรรมจริยธรรมที่มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงมนุษย์ ทั้งที่สัตว์ก็เป็นสิ่งมีชีวิต และมีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาอย่างยาวนาน หากสำรวจแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์นั้น อาจสรุปได้เป็น 3 แนวคิด ได้แก่¹ แนวคิดที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric View) เป็นแนวคิดที่มนุษย์สามารถปฏิบัติต่อธรรมชาติโดยไม่ต้องคำนึงถึงจริยธรรมใด ๆ ซึ่งการปฏิบัติต่อสัตว์ไม่ว่าจะเป็นการทำเพื่อบริโภค หรือการทำลายระบบนิเวศอันเป็นที่อยู่ของสัตว์โดยไม่ต้องรู้สึกผิดบาป แนวคิดที่ยึดนิเวศน์เป็นศูนย์กลาง (Ecocentric View) เป็นแนวคิดที่ยึดนิเวศน์เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ทำให้ต้องมองโลกธรรมชาติเป็นองค์รวม มนุษย์เป็นเพียงองค์ประกอบหน่วยย่อยของธรรมชาติ และแนวคิดที่ยึดสิ่งมีชีวิตเป็นศูนย์กลาง (Biocentric View) เป็นแนวคิดที่ไม่แตกต่างจากแนวคิดที่ยึดนิเวศน์เป็นศูนย์กลางเท่าใดนัก เพียงแต่แนวคิดนี้จะมุ่งเน้นไปที่การอาศัยร่วมกับสัตว์และพืช มนุษย์ต้องให้คุณค่าและให้ความเคารพต่อทุกชีวิตบนโลกโดยไม่แบ่งแยกความแตกต่าง

เกณฑ์ในการตัดสินจริยศาสตร์กับการปฏิบัติต่อสัตว์เป็นปัญหาปรัชญาที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ ปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) ซึ่งเป็นนักปรัชญาที่ผลักดันเรื่องสิทธิของสัตว์ได้พยายามนำเสนอถึงแนวคิดสิทธิของสัตว์² โดยให้เหตุผลทางปรัชญาประกอบมากมายไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอถึงความสามารถในการรับรู้ ความเจ็บปวดว่าสัตว์ก็รับรู้ความเจ็บปวดได้ไม่แตกต่างจากมนุษย์ รวมถึงนำเสนอว่าการที่มนุษย์นำสัตว์ไปทดลองเพื่อผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายนั้น เป็นกรณีที่มนุษย์ให้ความยินยอมแก่มนุษย์ด้วยกันในการทารุณกรรมสัตว์แทนตน เพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อเผ่าพันธุ์เพียงน้อยนิด³ อย่างไรก็ตาม แนวคิดทางปรัชญาที่ปีเตอร์ ซิงเกอร์ เสนอนั้น แม้จะสอดคล้องกับแนวคิดที่ยึดสิ่งมีชีวิตเป็นศูนย์กลางและแนวคิดที่ยึดนิเวศน์เป็นศูนย์กลาง แต่ผู้เขียนเห็นว่ายังคงเป็นเรื่องยากที่จะปฏิบัติต่อสัตว์ทุกตัวตามทฤษฎีของปีเตอร์ ซิงเกอร์ ก้าวแรกที่จะอาจจะพอเปลี่ยนแปลงได้ คือ การปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงให้มีสถานะมากขึ้นเสียก่อน ส่วนสัตว์ในอุตสาหกรรมอาจจะต้องรอความพลัดของสังคมในอนาคต แนวคิดทางปรัชญาที่ปีเตอร์ ซิงเกอร์ พยายามเสนอให้ปฏิบัติต่อสัตว์ในทางอุตสาหกรรมโดยมิให้สัตว์ต้องทุกข์ทรมาน อาทิ การไม่บริโภคเนื้อสัตว์⁴ ผู้เขียนมองว่าเป็นเรื่องยากที่จะให้กฎหมายเข้าไปข้องเกี่ยวในปัจจุบัน ขอบเขตของงานเขียนชิ้นนี้จึงกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์เฉพาะสัตว์เลี้ยงเท่านั้น ไม่รวมถึงสัตว์ในอุตสาหกรรม และจะกล่าวถึงเฉพาะขอบเขตของกฎหมายเอกชน เนื่องจากมีปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป อาทิ สัญญาอุปการะสัตว์เลี้ยงที่มีข้อสัญญาคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงเป็นสำคัญ

¹ สุภาพรธรรม ไกรเดช, 'ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในทัศนะของปีเตอร์ ซิงเกอร์' (2563) 16 วารสารปณิธาน 85, 90-93.

² ปีเตอร์ ซิงเกอร์, *Animal Liberation Now ว่าด้วยจริยธรรมการปฏิบัติต่อสัตว์* (อนวัช อรรถจินดา และคณะ ผู้แปล, สำนักนิสิตสามย่าน 2567) 36.

³ เพิ่งอ้าง 31, 45-46; สุภาพรธรรม ไกรเดช (เชิงอรรถ 1) 101-105.

⁴ ปีเตอร์ ซิงเกอร์ (เชิงอรรถ 2) 194-195.

ปัจจุบันตามความเห็นของนักวิชาการได้แบ่งประเภทของทรัพย์สินเกี่ยวกับสัตว์ออกเป็น 3 กลุ่ม⁵ อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประเทศที่มีบทบัญญัติกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งว่าสัตว์มิใช่ทรัพย์สิน และหากมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัตว์จะต้องเป็นเรื่องที่นำมาปรับใช้ในฐานะที่เป็นบทอนุโลมเท่านั้น หรือมิฉะนั้นก็เป็นการวางบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน กลุ่มที่ 2 แม้ไม่มีบทบัญญัติพิเศษกำหนดว่าสัตว์มิใช่ทรัพย์สิน แต่ก็มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสัตว์ไว้เป็นพิเศษแตกต่างไปจากทรัพย์สินทั่วไป และกำหนดหลักเกณฑ์ให้สัตว์อยู่ในบังคับตามหลักการใช้กฎหมายลักษณะทรัพย์สินโดยตรง กลุ่มที่ 3 ประเทศที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน

อย่างไรก็ดี การศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายสถานะของสัตว์ให้ครบถ้วนทุกประเด็นเกี่ยวกับการบังคับใช้และตีความนั้นเป็นเรื่องที่ต้องมีการศึกษาอย่างลึกซึ้งเป็นอย่างมาก ในบทความฉบับนี้ผู้เขียนจึงได้ตั้งประเด็นศึกษาเฉพาะว่าปัจจุบันการบังคับใช้และการตีความการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงนั้นจะต้องตีความอย่างไร เมื่อพิจารณาตามกฎหมายลักษณะทรัพย์สินของไทย ได้ให้นิยามทรัพย์สินว่าหมายถึงวัตถุมีรูปร่าง โดยทรัพย์สินหมายความรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137 และมาตรา 138 แต่ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดสถานะของสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินหรือไม่ จึงมีปัญหว่าสถานะของสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายไทยควรจัดอยู่ในกลุ่มใด และเมื่อมีปัญหาเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง กฎหมายทรัพย์สินจะถูกนำมาใช้ในการแบ่งกรรมสิทธิ์นั้นเหมาะสมแล้วหรือยังเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยผู้เขียนได้หยิบยกประเทศที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งต่อการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศไทยมาวิเคราะห์ และเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาสำหรับกฎหมายไทยในปัจจุบันว่าควรแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงอย่างไร อนึ่ง ผู้เขียนได้ตั้งคำถามหลักของบทความฉบับนี้สองประการ ได้แก่ ประการแรกตามกฎหมายไทยจัดอยู่กลุ่มแนวคิดใดในสามแนวคิดที่ผู้เขียนได้อธิบายข้างต้น และควรแก้ไขแนวคิดเดิมนี้หรือไม่อย่างไร ประการที่สองกฎหมายไทยแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงได้อย่างไรและต้องแก้ไขหรือไม่อย่างไร

เค้าโครงของบทความฉบับนี้ ผู้เขียนลำดับการอธิบายตั้งแต่แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากการแบ่งประเภทของทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ทั้งสามแนวคิด และการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงในแต่ละประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐออสเตรเลีย สมพันธรัฐสวิส ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐอิตาลี และสหรัฐอเมริกา ซึ่งทั้งห้าประเทศนี้ เป็นประเทศที่ผู้เขียนนำมาเป็นวัตถุในการศึกษาเปรียบเทียบซึ่งเป็นประเทศตัวอย่างจากการตั้งฐานการศึกษาแนวคิดการแบ่งประเภททรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยงทั้งสามแนวคิด หลังจากนั้นจึงได้วิเคราะห์และนำเสนอการแก้ไขปัญหา อนึ่ง ในบทความนี้อาจมีการกล่าวถึงประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วัตถุในการศึกษาเปรียบเทียบ แต่เพื่อให้ทำความเข้าใจระบบแนวคิดของการแบ่งประเภททรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยงได้มากยิ่งขึ้น จึงจำต้องนำบางประเทศที่ไม่ใช่วัตถุแห่งการศึกษาเปรียบเทียบแต่มีความสำคัญของการจัดแบ่งประเภททรัพย์สินและสัตว์เลี้ยงมาอธิบาย

2. แนวคิดการแบ่งประเภทของทรัพย์สิน

การแบ่งประเภททรัพย์สินตามกฎหมายโรมันสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ทรัพย์สินที่อยู่ในกองทรัพย์สินของเอกชน (*res in patrimonium*) และทรัพย์สินที่อยู่นอกกองทรัพย์สินของเอกชน (*res extra*

⁵ รองศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ ได้จัดแบ่งเพียงสองกลุ่มแรก แต่เพื่อความสมบูรณ์ของการแบ่งประเภทผู้เขียนจึงได้เพิ่มเติมกลุ่มที่สามอีกหนึ่งกลุ่มเป็นวัตถุแห่งการศึกษา โปรดดู สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์, 'พัฒนาการของหลักกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินและแนวทางการปรับใช้กับบทบัญญัติ มาตรา 137 และมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์' (รายงานเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2567) 99-100.

patrimonium) โดยทรัพย์สินที่อยู่ในกองทรัพย์สินของเอกชนตามกฎหมายโรมันนั้นยังแบ่งย่อยได้อีกหลายลักษณะ หนึ่งในนั้นคือ การแบ่งเป็นวัตถุมีรูปร่าง (*res corporales*) และวัตถุไม่มีรูปร่าง (*res incorporales*)⁶ ซึ่งต่อมาหลักกฎหมายโรมันดังกล่าวก็ได้มีอิทธิพลในการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งหลาย ๆ ประเทศซึ่งได้รับนำหลักการดังกล่าวนี้ตั้งเห็นได้ในปัจจุบัน⁷

สำหรับการแบ่งประเภททรัพย์สินตามกฎหมายไทยเดิมตั้งแต่ยังไม่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น มีการแบ่งเป็น 2 จำพวก ได้แก่ วิชาณกทรัพย์ และอวิชาณกทรัพย์ โดยวิชาณกทรัพย์หมายถึง ทรัพย์ที่มีชีวิตหรือทรัพย์ที่มีวิญญาณ เช่น ช้าง ม้า วัว กระบือ และทาส (ขณะนั้นยังไม่มีการเลิกทาส) ส่วนอวิชาณกทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่ไม่มีชีวิตหรือทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณ เช่น ดิน บ้านเรือน แก้ว แหวน เงินทอง เป็นต้น⁸ ต่อมามีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงได้แบ่งประเภททรัพย์สินเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัตถุมีรูปร่าง และวัตถุไม่มีรูปร่าง แม้ในการจัดทำประมวลกฎหมายครั้งแรกในปี พ.ศ. 2466 จะมีบทบัญญัติเฉพาะกรณีวัตถุมีรูปร่างเพียงกรณีเดียว แต่ในคำอธิบายทางวิชาการสมัยนั้นก็ได้จำแนกเป็น 2 จำพวกตามที่กล่าวข้างต้น⁹ หลังจากนั้นไม่นานจึงได้มีการบัญญัติกรณีวัตถุไม่มีรูปร่างเพิ่มขึ้นอีกมาตราหนึ่งในปี พ.ศ. 2468 ตั้งเห็นได้จากมาตรา 98 บัญญัติว่า “อันว่าทรัพย์สินนั้น โดยนิยามได้แก่วัตถุมีรูปร่าง”¹⁰ และมาตรา 99 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินนั้น ท่านหมายรวมรวมทั้งทรัพย์สินทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้”¹¹ โดยปัจจุบันทั้งสองบทบัญญัติข้างต้น คือ มาตรา 137 และมาตรา 138 โดยสัตว์เลี้ยงจัดเป็นทรัพย์สินตามมาตรา 137 ซึ่งเป็นวัตถุมีรูปร่าง¹²

เมื่อต้องพิจารณาพัฒนาการการแบ่งประเภททรัพย์สินและสถานะของสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายประเทศต่าง ๆ พบว่า มีพัฒนาการในการแบ่งประเภททรัพย์สินที่ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุมีรูปร่างและวัตถุไม่มีรูปร่างเสมอไป เนื่องจากในหลายประเทศได้จัดสถานะของสัตว์เป็นอีกประเภทหนึ่ง โดยบางประเทศอาจกำหนดว่าไม่ใช่ทรัพย์สิน หรือบางประเทศอาจกำหนดว่าเป็นกึ่งทรัพย์สินหรือคล้ายทรัพย์สิน ซึ่งการแบ่งประเภทของทรัพย์สินรูปแบบใหม่ข้างต้นนั้นส่งผลทางกฎหมายอื่น ๆ หลายประการโดยเฉพาะกรณีการแบ่งกรรมสิทธิ์ของสัตว์เลี้ยงซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายในหัวข้อถัดไป

3. การแบ่งประเภทของทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายต่างประเทศ

หัวข้อนี้ผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งประเภทของทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และเสนอแนวคิดการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยง โดยตั้งฐานมาจากประเทศกลุ่มตัวอย่างทั้งสามประเภทตามทฤษฎีในการแบ่งประเภททรัพย์สินของสัตว์ จากนั้นจึงได้นำหัวข้อนี้ไปวิเคราะห์ในส่วนถัดไป

⁶ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน (วิญญูชน 2566) 24-27.

⁷ มุนินทร์ พงศาปาน, ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ : จากกฎหมายสิบสองโต๊ะสู่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (พิมพ์ครั้งที่ 5, วิญญูชน 2567) 179-185.

⁸ จิตร ฌ สงขลา, บุญช่วย วนิกกุล และปลอดวิเชียร ฌ สงขลา, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 (โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 2467) 187-188.

⁹ เฟิงอ้าง 186-187.

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 พุทธศักราช 2466.

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 พุทธศักราช 2466.

¹² ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์ (เชิงอรรถ 4) 39.

3.1 การแบ่งประเภทของทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์

จากการศึกษาพบแนวทางการแบ่งประเภทของทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์โดยสามารถแบ่งตามคำอธิบายตามวิชาการ ดังต่อไปนี้

3.1.1 ประเทศที่มีบทบัญญัติรับรองสถานะของสัตว์ว่ามีใช้ทรัพย์สิน และหากมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัตว์จะต้องเป็นเรื่องที่นำมาปรับใช้ในฐานะที่เป็นบพอนุโลมเท่านั้น

ประเทศกลุ่มนี้เป็นประเทศที่ได้มีพัฒนาการที่เกี่ยวกับการแบ่งประเภทของทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ โดยมองว่าสัตว์มีใช้ทรัพย์สินและมีบทบัญญัติกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งว่า สัตว์มีใช้ทรัพย์สินอย่างชัดเจน ทั้งนี้ หากมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัตว์จะต้องเป็นเรื่องที่นำมาปรับใช้ในฐานะที่เป็นบพอนุโลมเท่านั้น หรือมีฉะนั้นก็เป็นกรวางบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน โดยสาธารณรัฐออสเตรียเป็นประเทศแรกที่ได้วางหลักการไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งว่าสัตว์ไม่ใช่ทรัพย์สิน¹³ ตามมาตรา 285a¹⁴ อันมีความว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสถานะต่างจากทรัพย์สินทั่วไป ซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมโดยกฎหมายที่ใช้กับทรัพย์สินอื่น ๆ การจัดการกรรมสิทธิ์ในสัตว์ จึงไม่เหมือนกับการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั่วไป ทำนองเดียวกันกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่วางหลักการนี้ไว้ในมาตรา 90a¹⁵ ตามหลักเกณฑ์ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสัตว์ที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดว่าสัตว์มีใช้ทรัพย์สินและแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 903¹⁶ เกี่ยวกับอำนาจของเจ้าของว่า เจ้าของสัตว์ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองสัตว์ ยิ่งไปกว่านั้นสมาพันธ์รัฐสวิสยังได้วางหลักการนี้ไว้ในมาตรา 641a¹⁷ ซึ่งวางหลักว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินไม่สามารถใช้ได้เต็มที่ในกรณีของสัตว์ ดังนั้นจึงมีการใช้บทบัญญัติอนุโลมกล่าวคือ แม้ว่าสัตว์จะไม่ถือเป็นทรัพย์สิน แต่ในบางกรณี กฎหมายทรัพย์สินอาจจะถูกนำมาใช้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในลักษณะอนุโลม เช่น การควบคุม การซื้อขายสัตว์ การให้สัตว์เป็นของขวัญ หรือการรับผิดชอบในกรณีที่สัตว์ได้รับความเสียหายหรือการดูแลไม่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การแบ่งประเภททรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในประเทศที่สัตว์มีใช้ทรัพย์สินนั้น จะมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองสัตว์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรี โดยไม่สามารถถือสัตว์เป็นทรัพย์สินเหมือนกับสิ่งของอื่น ๆ การใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินในกรณีของสัตว์จึงต้องเป็นการใช้ในลักษณะอนุโลม ซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของสัตว์ในการจัดการเกี่ยวกับการซื้อขาย การดูแล และการคุ้มครองต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ว่าความเป็นอยู่ของสัตว์ต้องได้รับการคุ้มครอง

¹³ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 99-100.

¹⁴ ABGB§ 285a “Tiere sind keine Sachen; sie werden durch besondere Gesetze geschützt. Die für Sachen geltenden Vorschriften sind auf Tiere nur insoweit anzuwenden, als keine abweichenden Regelungen bestehen.”

¹⁵ Tiere § 90a “Tiere sind keine Sachen. Sie werden durch besondere Gesetze geschützt. Auf sie sind die für Sachen geltenden Vorschriften entsprechend anzuwenden, soweit nicht etwas anderes bestimmt ist”

¹⁶ Befugnisse des Eigentümers § 903 “Der Eigentümer einer Sache kann, soweit nicht das Gesetz oder Rechte Dritter entgegenstehen, mit der Sache nach Belieben verfahren und andere von jeder Einwirkung ausschließen. Der Eigentümer eines Tieres hat bei der Ausübung seiner Befugnisse die besonderen Vorschriften zum Schutz der Tiere zu Beachten”

¹⁷ Swiss Civil Code Article 641a “Animals are not things.

Where no special provisions exist for animals, they are subject to the provisions governing objects.”

3.1.2 ประเทศที่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดว่าสัตว์มิใช่ทรัพย์สิน แต่มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสัตว์ไว้เป็นพิเศษ

ประเทศตามกลุ่มนี้นั้นไม่ได้มีพัฒนาการการแบ่งสถานะของสัตว์ว่ามิใช่ทรัพย์สินเพียงกลุ่มแรกอย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่มีบทบัญญัติพิเศษที่บัญญัติว่าสัตว์มิใช่ทรัพย์สิน แต่ก็มีบทบัญญัติอื่น ๆ ที่มีผลให้สัตว์แตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป ทั้งกำหนดให้นำหลักกฎหมายลักษณะทรัพย์สินมาบังคับใช้แก่สัตว์ได้โดยตรงตามรูปแบบของบทกฎหมายทั่วไป กล่าวอีกนัย มิใช่การนำกฎหมายลักษณะทรัพย์สินมาบังคับใช้โดยอนุโลมตามแบบกลุ่มแรก¹⁸ เช่น¹⁹ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐโปรตุเกส สาธารณรัฐสโลวัก ราชอาณาจักรสเปน เป็นต้น

สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้วางหลักการในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 515-14 โดยการกำหนดว่าสัตว์เป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติคุ้มครองไว้ตามกฎหมายพิเศษ สัตว์อยู่ในบังคับของหลักเกณฑ์ว่าด้วยทรัพย์สิน²⁰ สัตว์จึงไม่เป็นสังหาริมทรัพย์โดยสภาพและไม่ใช่อสังหาริมทรัพย์ตามบทบัญญัติเดิมที่เคยบัญญัติเรื่องสัตว์ในฟาร์มเกษตร จึงอาจกล่าวได้ว่า สัตว์มีสถานะทางกฎหมายที่มีใช้บุคคลและมิใช่ทรัพย์สิน กล่าวคือ กิ่งทรัพย์สินหรือคล้ายทรัพย์สิน นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสเองยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ ที่คุ้มครองสัตว์ไว้เป็นพิเศษจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมและประมวลกฎหมายชนบทและการประมงทะเล²¹ ทำนองเดียวกันกับประเทศโปรตุเกสที่ได้วางหลักการไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งโปรตุเกส มาตรา 201B สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิด²² และราชอาณาจักรสเปนที่วางหลักการนี้ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา 333²³ รวมถึงสาธารณรัฐโปรตุเกสยังมีบทกฎหมายพิเศษที่ให้ความคุ้มครองสัตว์อย่างน่าสนใจอย่างการวางระบบการลงทะเบียนสัตว์เพื่อป้องกันการละทิ้งสัตว์²⁴ นอกจากประเทศในสหภาพยุโรปแล้ว ยังมีสาธารณรัฐอาเจนตินาและสาธารณรัฐโคลัมเบียที่ศาลได้มีคำสั่งรับฟ้องคดีสัตว์ในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตแต่ไม่ใช่มนุษย์²⁵

กล่าวโดยสรุปประเทศกลุ่มนี้มีมุมมองเกี่ยวกับสัตว์ว่าควรมีสถานะมากกว่าทรัพย์สิน แต่ทั้งนี้ก็ได้พิจารณาว่าสัตว์มิใช่ทรัพย์สินโดยสิ้นเชิงแต่ประการใด การปรับใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับสัตว์นั้นก็มีมุมมองแต่เพียงว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถรับรู้ความรู้สึกนึกคิดได้²⁶

¹⁸ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 98.

¹⁹ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 98-99.

²⁰ Code Civil Article 515-14 “Les animaux sont des êtres vivants doués de sensibilité. Sous réserve des lois qui les protègent, les animaux sont soumis au régime des biens.”

²¹ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 100-102.

²² SUBTÍTULO I-A Dos animais Artigo 201.º-B Animais “Os animais são seres vivos dotados de sensibilidade e objeto de proteção jurídica em virtude da sua natureza.”

²³ Civil Code Article 333 bis para 1 “Animals are living beings endowed with sentience. The legal regime of goods and things is applicable to them only in so far as it is compatible with their nature or with the provisions intended for their protection.”

²⁴ ‘A complete guide to the laws for pets in Portugal’ (idealista, 29 October 2019)

<<https://www.idealista.pt/en/news/legal-advice-portugal/2019/10/29/449-complete-guide-laws-pets-portugal#How+to+transfer+ownership+of+an+animal?>> accessed 4 February 2025.

²⁵ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 99-100.

²⁶ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 99-100.

3.1.3 ประเทศที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน

ตามที่ได้กล่าวในตอนต้นทั้งหัวข้อ 3.1.1 และ 3.1.2 ถึงมุมมองสถานะของสัตว์ว่ามีใช้ทรัพย์สิน และมองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน เห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างสองทฤษฎีนั้นค่อนข้างแยกกันยากพอสมควร อย่างไรก็ตามในกลุ่มประเทศนี้มีมุมมองที่แตกต่างจากทั้งสองกลุ่มอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากมองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ ก็ได้หมายความว่าจะไม่มีความหมายคุ้มครองสัตว์เลย เนื่องจากทุกประเทศต้องให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เช่น กฎหมายที่มีโทษทางอาญาต่อผู้ที่ทำทารุณกรรมสัตว์ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า มีหลายประเทศที่มีความเห็นทางกฎหมายว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น สาธารณรัฐอิตาลีซึ่งใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) มีแนวคิดที่ สัตว์ถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล โดยสัตว์ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของสังหาริมทรัพย์²⁷ เช่นเดียวกับวัตถุ แนวคิดนี้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีมาตรา 812²⁸ ความว่า “การจำแนกประเภทของทรัพย์สิน ที่ดิน แหล่งน้ำและทางน้ำ อาคารและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ แม้จะเชื่อมติดกับที่ดินเพียงชั่วคราว และโดยทั่วไปทุกสิ่งทุกอย่างที่เชื่อมติดกับที่ดินโดยธรรมชาติหรือโดยการกระทำของมนุษย์ ถือเป็นสังหาริมทรัพย์ โรงสี โรงอาบน้ำ และสิ่งปลูกสร้างลอยน้ำอื่น ๆ ก็ถือเป็นสังหาริมทรัพย์เช่นกัน หากมีการยึดติดอย่างมั่นคงกับฝั่งหรือพื้นน้ำ และมีจุดมุ่งหมายให้คงอยู่เช่นนั้นอย่างถาวรเพื่อใช้ประโยชน์ ทรัพย์สินอื่น ๆ ทั้งหมดถือเป็นสังหาริมทรัพย์” ส่วนสหรัฐอเมริกาถือว่าสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตและเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลเช่นกัน โดยเป็นสังหาริมทรัพย์ที่บุคคลสามารถครอบครองได้²⁹ เช่น คำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาในคดี *Sentell v. New Orleans & C. R. Co.*, 166 U.S. 698 (1897) ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของสุนัข โดยพิจารณาว่า “สุนัขถือเป็นทรัพย์สินของเจ้าของ และรัฐมีอำนาจในการกำหนดกฎหมายควบคุมสัตว์เลี้ยง”³⁰ เป็นต้น นอกจากนี้ เครือรัฐออสเตรเลียซึ่งใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) ก็ได้รับแนวคิดจากกฎหมายโรมัน ซึ่งจัดหมวดหมู่ทุกสิ่งเป็นบุคคลกับทรัพย์สิน จึงมีแนวคิดที่สัตว์ถูกจัดให้เป็นทรัพย์สิน³¹

กล่าวโดยสรุป สำหรับสถานะของสัตว์ตามกฎหมายของสาธารณรัฐอิตาลี สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย สัตว์เลี้ยงนั้นมีสถานะเป็นทรัพย์สินในระบบกฎหมาย ซึ่งมีความแตกต่างจากสองทฤษฎีก่อนหน้าอย่างสิ้นเชิง

²⁷ Paola Fossati, ‘Protecting Interests of Animals in Custody Disputes: Italian Caselaw Outpaces Italian and European Union Legislation’ (2022) 30 *Society & Animals*, 461, 463-464.

²⁸ The Italian Civil Code 812 “Distinction as to property. The soil, water sources and water courses, buildings and other constructions, even if joined to the soil for a temporary purpose, and in general everything that is artificially or naturally annexed to the soil are immovable property. Mills, baths, and other floating buildings are also considered immovables when they are securely attached to the bank or the bed and are destined to remain so permanently for their utilization. All other property is movable.”

²⁹ ปานชนก เกตุแก้ว, ‘การวิเคราะห์ความเหมาะสมในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดต่อสัตว์เลี้ยง’ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2565) 43.

³⁰ *Sentell v. New Orleans & C. R. Co.*, 166 U.S. 698 (1897).

³¹ Geeta Shyam, ‘Is the Classification of Animals as Property Consistent’ (2018) 41 *UNSW Law Journal* 1418, 1421.

3.2 การแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยง

หัวข้อนี้เป็นการกล่าวถึงประเด็นการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของการแบ่งประเภทสถานะของสัตว์และทรัพย์สินอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อให้เห็นความเป็นรูปธรรมของการแบ่งสถานะของสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สินมากขึ้น โดยผู้เขียนได้จัดกลุ่มประเทศตามการรับรองสถานะของสัตว์ในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรกประเทศที่มีบทบัญญัติรับรองสถานะของสัตว์ว่ามีใช้ทรัพย์สิน และหากมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัตว์จะต้องเป็นเรื่องที่นำมาปรับ ใช้ในฐานะที่เป็นบทอนุโลมเท่านั้น ผู้เขียนได้นำสาธารณรัฐออสเตรียและสมาพันธรัฐสวิสมาพิจารณา

กลุ่มสอง ประเทศที่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดว่าสัตว์มีใช้ทรัพย์สิน แต่มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสัตว์ไว้เป็นพิเศษนี้ ผู้เขียนได้นำราชอาณาจักรสเปนมาพิจารณา

กลุ่มสุดท้าย ประเทศที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน ผู้เขียนได้นำสาธารณรัฐอิตาลีและสหรัฐอเมริกา มาพิจารณา โดยลำดับการอธิบายทั้งหมด ดังนี้

3.2.1 สาธารณรัฐออสเตรีย

การจัดการเรื่องกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงในสาธารณรัฐออสเตรียแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป เพราะกฎหมายในสาธารณรัฐออสเตรียกำหนดให้ สัตว์มีใช้ทรัพย์สิน ซึ่งหมายความว่า สัตว์ไม่ได้รับการจัดประเภทเป็นทรัพย์สินที่จะสามารถโอนกรรมสิทธิ์หรือซื้อขายได้เหมือนกับสิ่งของอื่น ๆ ที่ถือเป็นทรัพย์สิน การกำหนดเช่นนี้มีอยู่ใน มาตรา 285a³² ของประมวลกฎหมายแพ่งออสเตรีย อย่างไรก็ตาม การแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในตัวของสัตว์เลี้ยงในกรณีที่ซื้อสัตว์เลี้ยงด้วยเงินของสามีหรือภรรยา หากต่อมาได้เกิดการหย่าร้างขึ้น สัตว์เลี้ยงจะนับเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินของสามีหรือภรรยาซึ่งจะต้องถูกแบ่งออกในกรณีที่มีการหย่าร้าง แต่กระนั้นก็ดีในปัจจุบันไม่สามารถแบ่งสัตว์เลี้ยงออกเป็นสองส่วนเท่า ๆ กันได้ ดังนั้นการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงจึงต้องกระทำโดยวิธีอื่น กล่าวคือ คู่สมรสนั้นสามารถตกลงกันได้ว่าจะให้สัตว์เลี้ยงอยู่ในกรรมสิทธิ์ของใคร โดยพิจารณาว่าใครสามารถเตรียมสถานที่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงได้ดีกว่า หรือใครมีศักยภาพในการเลี้ยงได้ดีกว่ากัน โดยต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้ด้วยความสมัครใจ ศาลจะมีอำนาจในการแบ่งสัตว์เลี้ยงได้ เนื่องจากตามกฎหมายแล้ว สัตว์เลี้ยงถือเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินของสามีหรือภรรยาตามหลักความเสมอภาค ซึ่งหมายความว่าศาลจะตัดสินว่าใครจะเป็นเจ้าของสัตว์ โดยศาลอาจพิจารณาว่าใครมีความผูกพันกับสัตว์เลี้ยงมากกว่ากันและใครมีศักยภาพที่ดีกว่าซึ่งคำนึงถึงเรื่องกำลังทรัพย์ของแต่ละฝ่ายด้วย เพื่อให้แน่ใจว่าสัตว์จะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมกับสายพันธุ์ของสัตว์เลี้ยง³³

กล่าวโดยสรุป สาธารณรัฐออสเตรียนั้นมีกฎหมายกำหนดว่าสัตว์มีใช้ทรัพย์สินตามมาตรา 285a ของประมวลกฎหมายแพ่งออสเตรีย แต่สามารถแบ่งกรรมสิทธิ์ในตัวสัตว์เลี้ยงได้ โดยการให้ตัวผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในตัวสัตว์เลี้ยงตกลงกันโดยพิจารณาจากศักยภาพในการเลี้ยง โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์

³² ABGB § 285a “Tiere sind keine Sachen; sie werden durch besondere Gesetze geschützt. Die für Sachen geltenden Vorschriften sind auf Tiere nur insoweit anzuwenden, als keine abweichenden Regelungen bestehen.”

³³ Mag. Patrick Onyemaechi Kainz and Dr. IN Theresa Kamp, ‘Where to put divorce animals? (Divorce animals: What happens to them?)’ (lawandbeyond, 6 June 2023) <<https://www.lawandbeyond.at/en/where-to-put-divorce-animals/>> accessed 6 February 2025.

เป็นหลัก แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้ ศาลมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาว่าจะให้ผู้ใดมีกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงโดยพิจารณาจากศักยภาพของผู้เลี้ยงเช่นเดียวกัน

3.2.2 สมาพันธรัฐสวิส

สมาพันธรัฐสวิสบัญญัติถึงสถานะของสัตว์ว่าไม่ใช่ทรัพย์สินตามมาตรา 641a แห่งประมวลกฎหมายแพ่งสวิส³⁴ เมื่อต้องพิจารณาข้อพิพาทในกรณีการแบ่งกรรมสิทธิ์ที่มีร่วมกันในสัตว์เลี้ยงนั้น สมาพันธรัฐสวิสมีบทบัญญัติกำหนดไว้อย่างชัดเจนตามมาตรา 651a ซึ่งวางหลักว่า ในกรณีที่มีข้อพิพาทในเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงนั้น ศาลจะให้กรรมสิทธิ์แก่บุคคลที่ศาลพิจารณาโดยคำนึงถึงรายได้และความสามารถในการจัดหาแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยง ความผูกพัน สภาพแวดล้อมเพื่อสภาพจิตใจที่ดีและความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์เลี้ยงและจะต้องให้กรรมสิทธิ์แก่บุคคลที่เลี้ยงสัตว์ไว้ซึ่งไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์ในการหารายได้จากสัตว์เลี้ยง อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจในการบังคับให้บุคคลที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงเลี้ยง แต่เพียงผู้เดียวจ่ายเงินชดเชยให้แก่อีกฝ่ายที่ไม่ได้รับกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินให้เพื่อความเป็นธรรมและความเสมอภาค หากศาลพบว่าไม่มีฝ่ายใดสามารถดูแลสัตว์ได้ดี เพียงพอ สัตว์อาจถูกนำไปขายหรือประมูลตามกฎหมายการยกเลิกการถือครองร่วมกันได้³⁵ ส่วนประเด็นเรื่องการให้สิทธิการเยี่ยมเยียนแก่บุคคลที่ไม่ได้กรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง สหประชาชาติไม่มีกรอบการรับรองสิทธิดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป สมาพันธรัฐสวิสสามารถแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงได้ตามมาตรา 651a แห่งประมวลกฎหมายแพ่งสวิส ในกรณีที่มีข้อพิพาท โดยศาลจะพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ หากศาลพบว่าไม่มีฝ่ายใดสามารถดูแลสัตว์ได้ดีเพียงพอ สัตว์อาจถูกนำไปขาย ศาลสามารถกำหนดให้ฝ่ายที่ได้รับสัตว์เลี้ยงชดเชยค่าเสียหายให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการพิจารณาของศาลล้วนคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก

3.2.3 ราชอาณาจักรสเปน

เดิมที่ได้มีการเสนอร่างให้แก่ไขหลักการในการผลักดันสถานะของสัตว์ตั้งแต่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017 ในสภาโดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ ประการแรก การจัดให้สัตว์มีสถานะพิเศษในทางกฎหมายแตกต่างไปจากเดิมเนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิด ประการสอง เมื่อสัตว์เลี้ยงต้องตกอยู่ในข้อพิพาทในทางกฎหมาย สัตว์เลี้ยงจะต้องถูกพิจารณาให้แตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป³⁶

ผลของการแก้ไขสถานะของสัตว์ในราชอาณาจักรสเปนทำให้ข้อพิพาทในเรื่องกรรมสิทธิ์รวมของสัตว์เลี้ยงนั้นถูกพิจารณาใหม่ ไม่ว่าจะเป็นบริบทของการหย่าร้าง หรือบริบทของการแยกทางปกติ การพิจารณากรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงต้องพิจารณาผลประโยชน์ของสัตว์เลี้ยงโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์

³⁴ Swiss Civil Code Article 641a “Animals are not things. Where no special provisions exist for animals, they are subject to the provisions governing objects.”

³⁵ Swiss Civil Code Article 651a “In the event of disputes over ownership of animals kept as pets rather than for investment or commercial purposes, the court will award sole ownership to whichever party offers the better conditions of animal welfare in which to keep the animal.

The court may order the person to whom ownership of the animal is awarded to provide appropriate compensation to the other party; the court determines the amount at its discretion.

The court shall take all necessary provisional measures, in particular in relation to the animal’s care in the interim.”

³⁶ Marita Gimenez-Candela, ‘The De-Objectification of Animals in the Spanish Civil Code’ (2019) 15 J. Animal & Nat. Resource J. 145, 145-146.

เป็นหลัก³⁷ โดยตั้งหลักจากบทบัญญัติที่ว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 333 ศาลเมื่อมาครัดเองก็เคยตัดสินข้อพิพาทของคู่รักที่ถือกรรมสิทธิ์รวมในสุนัขแล้วแยกทางกันมาฟ้องขอให้ศาลตัดสินว่าสุนัขควรอยู่กับฝ่ายไหน ศาลได้ให้สุนัขได้ใช้เวลา 1 เดือนอยู่กับทั้งคู่สลับกันไป³⁸ เนื่องจากสุนัขเป็นสิ่งมีชีวิตจึงไม่สามารถแบ่งครึ่งได้ ศาลจึงต้องให้สิทธิในการเลี้ยงดูร่วมกัน³⁹

สังเกตได้ว่าแม้ราชอาณาจักรสเปนจะไม่มีบทบัญญัติเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะเหมือนสหภาพรัฐสวิส แต่อย่างไรก็ดี จากการแก้ไขสถานะของสัตว์เลี้ยงให้มีความรู้สึกนึกคิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงได้อย่างทรัพย์สินทั่ว ๆ ไป แต่ต้องพิจารณาผลประโยชน์และสวัสดิภาพของสัตว์เป็นสำคัญ⁴⁰

กล่าวโดยสรุป ในการพิจารณาข้อพิพาทกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยง ราชอาณาจักรสเปนต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์ของสัตว์เลี้ยงและสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยง จะปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงให้เหมือนข้อพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์รวมในทรัพย์สินทั่วไปไม่ได้

3.2.4 สาธารณรัฐอิตาลี

แม้ตามกฎหมายของสาธารณรัฐอิตาลีจะกำหนดให้สัตว์เป็นทรัพย์สินของบุคคล แต่ศาลอาญาหลักประโยชน์สูงสุดของสัตว์มาปรับใช้โดยอาศัยเหตุผลว่า สัตว์นั้นมีคุณค่ามากกว่าวัตถุอื่นที่ไม่มีชีวิตจิตใจ กล่าวคือ แม้สัตว์เลี้ยงจะถูกมองว่าเป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย แต่ศาลอาญาพิจารณาให้ความสำคัญกับสัตว์เสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวก็ได้⁴¹ ตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้นในศาลเกรโมนา (Cremona Court) ซึ่งตัดสินเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 2008 ได้ตัดสินคดีแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์โดยนำหลักประโยชน์สูงสุดของสัตว์ (best interest of the animal) มาปรับใช้ และให้เหตุผลโน้มน้ำหนักความแบ่งปันสิทธิการดูแลสุนัข แต่มีข้อสังเกตในอีกคดีหนึ่งในภายหลังจากมีคำตัดสินดังกล่าวคือ คดีของศาลมิลาน⁴² (Tribunale di Milano) ตัดสินเมื่อวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ. 2011 ซึ่งปรับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยผู้พิพากษาในคดีดังกล่าวถือว่าสถานะของสัตว์เป็นเพียงแค่วัตถุทรัพย์สิน และให้เหตุผลในทางกลับกันว่าศาลไม่มีอำนาจกำหนดให้มีการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงแตกต่างจากทรัพย์สินอื่น ๆ แต่ปรากฏว่า เมื่อวันที่ 13 มีนาคม ค.ศ. 2013 ศาลมิลาน (Tribunale di Milano) ได้ตัดสินให้คู่รักที่ไม่ได้สมรสกันตามกฎหมายและแยกทางกัน สามารถดูแลสัตว์เลี้ยงร่วมกันได้ โดยศาลยอมรับว่า สัตว์เลี้ยงก็มีความรู้สึกและความต้องการเป็นของตนเอง จึงควรได้รับการปฏิบัติที่คำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงด้วย คำตัดสินของศาลในคดีนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายของสาธารณรัฐอิตาลีที่เริ่มยอมรับว่าสัตว์เลี้ยงมีสถานะมากกว่าทรัพย์สินทั่วไป และควรได้รับการปฏิบัติที่คำนึงถึงสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์เลี้ยงด้วย⁴³

³⁷ ibid 170.

³⁸ Corina Pons, 'Dog custody: Spain to consider pets welfare in divorce battles' (Reuters, 6 January 2022) <<https://www.reuters.com/world/europe/dog-custody-spain-consider-pets-welfare-divorce-battles-2022-01-05/>> accessed 4 February 2025.

³⁹ ปาติตรา บางสมบุญ, 'มาตรการทางกฎหมายในการยกระดับสถานะของสัตว์เลี้ยงภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์' (วิทยานพนธ์ปริญาโท, มหาวิทยาลัยรังสิต 2565) 53.

⁴⁰ เฟ็งอ้าง 51-52.

⁴¹ Paola Fossati (n 27) 469.

⁴² Tribunale Milano, IX Sez. Civ., Decree 2 March 2011, Pres. Maria Cristina Canziani

⁴³ Paola Fossati (n 27) 469.

กล่าวโดยสรุป กรณีที่เกิดปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง สาธารณรัฐอิตาลียอมรับว่า สัตว์เลี้ยงก็มีความรู้สึกและความต้องการเป็นของตนเอง จึงควรได้รับการปฏิบัติที่คำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงด้วย

3.2.5 สหรัฐอเมริกา

การแบ่งกรรมสิทธิ์ของสัตว์เลี้ยงภายหลังการหย่าระหว่างคู่สมรสในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นไปตามหลักการแบ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ในอดีตการตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่ได้คำนึงถึงความรู้สึกของสัตว์หรือของบุคคลผู้เลี้ยงดูสัตว์ประกอบกับการตัดสิน เนื่องจากหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ของประเทศสหรัฐอเมริกาสัตว์เลี้ยงเป็นเพียงทรัพย์สิน ศาลจึงปฏิเสธการให้คุณค่าของสัตว์เลี้ยง โดยมองว่าสัตว์เลี้ยงมีสถานะไม่เท่าเทียมกับมนุษย์⁴⁴ ทำให้ก่อนปี ค.ศ. 2017 การพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการเลี้ยงดูสัตว์ ศาลจะไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของสัตว์เลี้ยง แต่จะพิจารณาตามหลักการแบ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน⁴⁵ ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 2017 รัฐอลาสก้าในสหรัฐอเมริกาได้มีกฎหมายกำหนดให้ศาลคำนึงถึงประโยชน์สุขของสัตว์เลี้ยง (well-being of the animal) ในการตัดสินคดีแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงระหว่างสามีและภรรยาขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งปรากฏอยู่ใน แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐอลาสก้า (The amendment to Alaska Statute) มาตรา 25.24.160⁴⁶ ซึ่งถือเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาที่นำแนวคิดนี้มาบัญญัติในรูปแบบลายลักษณ์อักษร⁴⁷ ต่อมาเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2002 ศาลสูงสุดแห่งรัฐอลาสก้า (Supreme Court of Alaska) ได้ตัดสินในคดี Juelfs v. Gough⁴⁸ ว่า “ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งให้อดีตสามีภรรยาเป็นเจ้าของสุนัขร่วมกัน แต่ต่อมาสุนัขตกอยู่ในอันตรายจากสุนัขตัวอื่นในบ้านของภรรยา และเกิดความขัดแย้งระหว่างอดีตสามีและภรรยาอย่างมาก เพื่อประโยชน์สุขของสัตว์เลี้ยง (well-being of the animal) ศาลจึงตัดสินให้สามีเป็นผู้ดูแลสุนัขแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยให้ภรรยามีสิทธิเยี่ยมเยียนสุนัขได้” นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าเมื่อวันที่ 7 มีนาคม ค.ศ. 2024 ศาลอุทธรณ์แห่งรัฐแมสซาชูเซตส์ (Appeals Court of Massachusetts) ในคดี LYMAN vs. LANSER⁴⁹ ก็เคยตัดสินให้คู่รักที่ไม่ได้สมรสกันตามกฎหมายและแยกทางกัน จะต้องแบ่งกันดูแลสุนัข โดยผลัดกันดูแลสุนัขคนละสองสัปดาห์

กล่าวโดยสรุปกรณีที่เกิดปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง ประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐอลาสก้าและรัฐแมสซาชูเซตส์คำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงเป็นหลักในการแบ่งกรรมสิทธิ์

4. บทวิเคราะห์

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์สองประเด็นคำถามตามที่คุณเขียนได้ตั้งไว้ในหัวข้อที่ 1 ได้แก่ ประเด็นการแบ่งประเภทของสถานะความเป็นทรัพย์สินของสัตว์ซึ่งผู้เขียนได้นำแนวคิดทั้งสามแนวคิดมาวิเคราะห์และ

⁴⁴ Charles P. Kindregan, Jr., ‘Pets in Divorce: Family Conflict over Animal Custody’ (2012) 26 Suffolk University Law School Research Paper 227, 229-230.

⁴⁵ พงศ์ศักดิ์ เจ๊ะพงค์, ‘สถานะทางกฎหมายของสัตว์เลี้ยงในกรณีการหย่าร้างภายใต้กฎหมายครอบครัว’ (2564) 39 วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 81, 87-88.

⁴⁶ The amendment to Alaska Statute § 25.24.160 “states that in divorce judgments, the court may provide for the ownership or joint ownership of an animal, considering the well-being of the animal.”

⁴⁷ พงศ์ศักดิ์ เจ๊ะพงค์ (เชิงจรธ 45) 88.

⁴⁸ Juelfs v. Gough, 41 P.3d 593.

⁴⁹ LYMAN vs. LANSER, 103 Mass. App. Ct. 787.

เสนอว่าไทยควรจัดอยู่ในกลุ่มแนวคิดใด และประเด็นการแบ่งกรรมสิทธิ์ของสัตว์ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ แนวทางการแบ่งกรรมสิทธิ์ของสัตว์ในแต่ละประเทศรวมถึงวิเคราะห์ว่าไทยได้แบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์อย่างไร โดยผู้เขียนจะลำดับอธิบายรายละเอียด ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของสถานะความเป็นทรัพย์สินของสัตว์

จากการศึกษาแนวคิดการแบ่งประเภทสถานะความเป็นทรัพย์สินของสัตว์พบว่า มี 3 แนวคิดหลัก ๆ ด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 ประเทศที่มีบทบัญญัติกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งว่าสัตว์มิใช่ทรัพย์สิน และหากมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัตว์จะต้องเป็นเรื่องที่นำมาปรับใช้ในฐานะที่เป็นบทอนุโลมเท่านั้น หรือมีฉะนั้นก็เป็นการวางบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน กลุ่มที่ 2 แม้ไม่มีบทบัญญัติพิเศษกำหนดว่า สัตว์มิใช่ทรัพย์สิน แต่ก็มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสัตว์ไว้เป็นพิเศษแตกต่างไปจากทรัพย์สินทั่ว ๆ ไป และกำหนดหลักเกณฑ์ให้สัตว์อยู่ในบังคับตามหลักการใช้กฎหมายลักษณะทรัพย์สินโดยตรง⁵⁰ และกลุ่มที่ 3 คือ ประเทศที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน

สำหรับกฎหมายไทย แนวความเห็นทางวิชาการได้จัดสถานะของสัตว์ว่าเป็นทรัพย์สิน⁵¹ โดยถูกจัดเป็นทรัพย์สินชนิดที่ไม่อาจแบ่งได้ตามมาตรา 142 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากการเปลี่ยนแปลงภาวะของทรัพย์สิน⁵² จึงมีการปฏิบัติต่อสัตว์เช่นเดียวกับทรัพย์สินในมิติของกฎหมายเอกชน อาทิ การซื้อขายสัตว์เลี้ยงก็ต้องปฏิบัติต่อสัตว์เป็นทรัพย์สินในฐานะวัตถุแห่งหนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยนั้นจัดอยู่ในกลุ่มที่สาม ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าสัตว์นั้นเป็นทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายไทย จะปฏิบัติต่อสัตว์ให้มีความพิเศษต่างจากทรัพย์สินทั่วไปในมิติของกฎหมายอาญาอยู่บ้าง อาทิ พระราชบัญญัติ ป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ที่กำหนดโทษทางอาญากรณีที่มีการทารุณกรรม สัตว์ เป็นต้น⁵³ แต่ในนิติกฎหมายเอกชนของไทยในบางเรื่องการจัดสถานะของสัตว์ว่าเป็นทรัพย์สินนั้นยังคงเป็น ปัญหาอยู่ เห็นได้จากปัญหาเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงที่ผู้เขียนได้ตั้งประเด็นศึกษาไว้อันจะ วิเคราะห์ต่อในหัวข้อต่อไป และอาจมีปัญหาการใช้การตีความเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงในงานเขียน เนื่องด้วยข้อจำกัดในปริมาณเนื้อหา อาทิ ประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายกรณีสัตว์เลี้ยงถูกทำละเมิด⁵⁴ ประเด็นการจัดการมรดกให้สัตว์เลี้ยง เป็นต้น

สถานะของสัตว์เลี้ยงตามความเห็นของผู้เขียนนั้น หากพิจารณาพลวัตของสังคมในปัจจุบัน ที่เกิดขึ้น พบว่า ผู้ที่ต้องการขายสัตว์เลี้ยงของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสุนัขและแมว มักจะไม่ใช้คำว่า “ราคาขาย” ตรง ๆ แต่จะเลือกใช้คำว่า “ค่าสินสอด” หรือ “ค่าท่อม” ทั้งที่ในเจตนาที่แท้จริงของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ต่างก็เข้าใจว่าสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขาย การเลือกใช้คำว่า “สินสอด” ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ซื้อต้องการ จะสมรสกับสัตว์เลี้ยงของผู้ขายหรือต้องจ่ายค่าท่อมให้ผู้ขายแต่อย่างใด ซึ่งเป็นการตีความการแสดงเจตนาใน การทำนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 171 ที่มุ่งเน้นบังคับตามเจตนาที่แท้จริงยิ่งกว่า ถ้อยคำที่ปรากฏออกมา นอกจากนี้ ในบริบทของสัญญาซื้อขายสัตว์เลี้ยงก็ได้ปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงแตกต่าง

⁵⁰ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 97-99.

⁵¹ เสนีย์ ปราโมช, อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน (เนติบัณฑิตยสภา 2551) 13; บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน (ไพโรจน์ วายุภาพ ผู้ปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 20 วิญญูชน 2565) 33; ศรีราชาวงศ์คารยงค์กูร, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน (พิมพ์ครั้งที่ 9 วิญญูชน 2566) 23.

⁵² อานนท์ มาเม้า, *กฎหมายทรัพย์สิน : ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป* (วิญญูชน 2560) 155.

⁵³ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรรถ 5) 103.

⁵⁴ ปานชนก เกตุแก้ว (เชิงอรรถ 29).

จากทรัพย์สินทั่วไปตั้งเห็นได้จากข้อสัญญาคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงเป็นสำคัญ เช่น ข้อสัญญาให้นำสัตว์เลี้ยงไปทำหมัน ข้อสัญญาห้ามค้าขายหรือบริโภคหลังได้รับอุปการะสัตว์เลี้ยงไป เป็นต้น⁵⁵ โดยปรากฏการณ์เหล่านี้ในสังคมก็ล้วนเกิดจากกระแสการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงแทนลูก (Pet Humanization)⁵⁶ เมื่อความรู้ของประชาชนในสังคมไม่ได้ปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงดังเช่นทรัพย์สินอีกต่อไป กฎหมายจึงควรได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องต่อความรู้ของประชาชนในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงต้องพิจารณาหาข้อดีและข้อเสียของมุมมองการจัดแบ่งสถานะของสัตว์เลี้ยงในแต่ละกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับความรู้ของประชาชนในสังคมที่เกิดขึ้น ดังนี้

4.1.1 ข้อดีและข้อเสียของกลุ่มที่หนึ่ง ประเทศที่มีบทบัญญัติกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งว่าสัตว์เลี้ยงไม่ใช่ทรัพย์สิน และหากมีการนำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัตว์เลี้ยงจะต้องเป็นเรื่องที่นำมาปรับใช้ในฐานที่เป็นบทอนุโลมเท่านั้น หรือมิฉะนั้นก็เป็นการวางบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน

การแก้ไขข้อพิพาทตามแนวคิดดังกล่าวนี้มีข้อดี คือ การมุ่งประสงค์ให้ประชาชนรับรู้ถึงสถานะของสัตว์เลี้ยงว่าไม่ใช่ทรัพย์สิน และไม่ควรปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงดังเช่นทรัพย์สิน มีการสร้างกรอบแนวคิดการจัดการสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงในนิติกฎหมายเอกชนหลายเรื่อง อาทิ การแบ่งกรรมสิทธิ์รวม ดังปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งสวิสที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงสถานะของสัตว์เลี้ยง ส่วนข้อเสียนั้น ผู้เขียนเห็นว่า แนวทางการแก้ไขดังกล่าวได้มุ่งพยายามสร้างกรอบแนวคิดในการจัดการสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงเฉพาะเรื่องไม่ใช่เพียงแค่การบัญญัติว่าสถานะของสัตว์เลี้ยงไม่ใช่ทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้ การรับนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้จึงต้องพิจารณาอย่างรอบด้านว่าจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องใดบ้างที่เป็นปัญหาในการตีความสถานะของสัตว์เลี้ยง อาทิ การเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีสัตว์เลี้ยงถูกทำละเมิด การจัดการมรดกให้สัตว์เลี้ยง การบังคับคดีต่อสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

4.1.2 ข้อดีและข้อเสียของกลุ่มที่สอง แม้ไม่มีบทบัญญัติพิเศษกำหนดว่าสัตว์เลี้ยงไม่ใช่ทรัพย์สิน แต่ก็มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสัตว์เลี้ยงไว้เป็นพิเศษแตกต่างไปจากทรัพย์สินทั่ว ๆ ไป และกำหนดหลักเกณฑ์ให้สัตว์เลี้ยงอยู่ในบังคับตามหลักการใช้กฎหมายลักษณะทรัพย์สินโดยตรง

แม้แนวความคิดของกลุ่มนี้จะมีข้อดี คือ การแสดงให้เห็นถึงความรับรู้ของประชาชนว่าสัตว์เลี้ยงไม่ใช่ทรัพย์สินอย่างแน่แท้ เนื่องด้วยมีบทบัญญัติในการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงให้แตกต่างจากทรัพย์สินทั่ว ๆ ไป แต่มีข้อเสียอันได้แก่ ประการแรก ความคลุมเครือและความไม่ลงรอยว่าสัตว์เลี้ยงมีสถานะกึ่งทรัพย์สินอย่างเช่นสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ยังคงต้องรอการตักผลึกในทางวิชาการมากกว่านี้ตามที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่าง ในหัวข้อ 2.1.2 ประการสอง การบังคับใช้และการตีความกฎหมายที่พิพาทเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงนั้นมีข้อจำกัดในการตีความแตกต่างจากแนวคิดกลุ่มแรกซึ่งเปิดช่องให้ใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางกว่าจะนำบทบัญญัติเรื่องทรัพย์สินมาใช้ได้โดยอนุโลมเรื่องใดได้บ้าง การรับนำแนวความคิดดังกล่าวมาใช้กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยย่อมนำมาสู่ข้อถกเถียงทางวิชาการว่าสถานะของสัตว์เลี้ยงนั้นเป็นอย่างไรกันแน่

⁵⁵ สัญญาอุปการะสัตว์เลี้ยงของมูลนิธิพิทักษ์รักสัตว์เพื่อสังคม <<https://wvsthailand.org/site/templates/my-stuff/pdf/adoption-contract-thai.pdf>> สืบค้นวันที่ 11 กันยายน 2568.

⁵⁶ Chanisara Naimee, 'Pet Humanization ทำไมคนรุ่นใหม่ถึงเลี้ยงสัตว์เลี้ยงแทนลูก' (Sansiri, 11 กรกฎาคม 2567) <<https://blog.sansiri.com/pet-humanization/>> สืบค้นวันที่ 11 กันยายน 2568.

4.1.3 ข้อดีและข้อเสียของกลุ่มที่สาม ประเทศที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน

แม้สาธารณรัฐอิตาลีและสหรัฐอเมริกาจะมีมุมมองตามกฎหมายทรัพย์สินว่าสัตว์นั้นเป็นทรัพย์สิน ดังเช่นประเทศไทย แต่การแก้ปัญหาข้อพิพาทในสัตว์นั้นกลับนำไปประเด็นการจัดการสวัสดิภาพของสัตว์มาใช้ได้ โดยสาธารณรัฐอิตาลีซึ่งเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์ มีความว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินของบุคคลตามกฎหมาย และศาลอาจนำหลักประโยชน์สูงสุดของสัตว์มาปรับใช้⁵⁷ โดยอาศัยเหตุผลว่า สัตว์นั้นมีคุณค่ามากกว่าวัตถุอื่นที่ไม่มีชีวิตจิตใจ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่นำประเด็นการจัดการสวัสดิภาพของสัตว์มาช่วยวินิจฉัยปัญหาได้นั้น ก็ไม่กระทบระบบนิติวิธีอยู่แล้ว⁵⁸ เนื่องด้วยเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศไทยซึ่งเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์กลับไม่มีบทบัญญัติเรื่องสถานะของสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สินและไม่ปรากฏว่าเคยมีคำพิพากษาที่ตัดสินเรื่องสถานะของสัตว์แต่อย่างใด การรับนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ แม้จะเป็นข้อดีอยู่ตรงที่เปลี่ยนแปลงแค่การตีความบทบัญญัติเท่านั้นและแสดงให้เห็นถึงแง่มุมในการตีความบทบัญญัติที่ดีเนื่องจากสอดคล้องกับแนวคิดสำนักกฎหมาย แต่กลับมีข้อเสียที่ไม่อาจสร้างความรับรู้ให้ประชาชนได้อย่างชัดเจนว่าสถานะของสัตว์เป็นอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอว่า กฎหมายไทยในอนาคตควรมีการปรับแก้กฎหมายในการผลักดันสถานะของสัตว์ให้ไม่ใช่ทรัพย์สิน และนำกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินมาใช้โดยอนุโลมบางกรณี เช่น การซื้อขายสัตว์เลี้ยงก็ต้องพิจารณาว่าสัตว์เลี้ยงเป็นทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ เป็นต้น เนื่องจากการรับนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจในการตีความข้อพิพาทเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง และลดความคลุมเครือทางวิชาการที่มีต่อสถานะของสัตว์ซึ่งเป็นการสร้างความรับรู้ให้ประชาชนได้ทราบถึงสถานะของสัตว์เลี้ยงอย่างชัดเจนว่าสัตว์นั้นไม่ใช่ทรัพย์สิน อันมีผลในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงมากขึ้นในมิติทางกฎหมายเอกชน

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์

จากการศึกษาเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง ผู้เขียนเห็นว่า การแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงนั้น แตกต่างจากการแบ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั่วไปเนื่องจากสัตว์เลี้ยงเป็นสิ่งมีชีวิตและมีความรู้สึก ปัญหาการโต้แย้งเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงจึงเป็นปัญหาการแบ่งสิทธิเลี้ยงดูไม่ใช่การแบ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั่วไป และเมื่อศึกษาการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายต่างประเทศได้แก่ สาธารณรัฐออสเตรเลีย สหพันธ์รัฐสวิส ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐอิตาลี และสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่เหมือนกันของทุกประเทศคือการแบ่งกรรมสิทธิ์โดยมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก แต่พบความแตกต่างของการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์ 2 ลักษณะ คือ 1) ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวเท่านั้น อย่างที่ปรากฏในสาธารณรัฐออสเตรเลียและสหพันธ์รัฐสวิส โดยทั้งสองประเทศมีกฎหมายกำหนดว่าสัตว์มีใช้ทรัพย์สินตามกฎหมาย⁵⁹ ในกรณีเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง ศาลจะพิจารณาความสามารถในการดูแลสัตว์ ความผูกพันระหว่างเจ้าของกับสัตว์ และศักยภาพในการให้การดูแลสัตว์เป็นหลัก หากเจ้าของสัตว์ไม่สามารถตกลงกันได้เกี่ยวกับสิทธิการดูแลสัตว์ ศาลจะเป็นผู้ตัดสินตามหลักการดังกล่าว โดยมีเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นที่มีสิทธิเลี้ยงดู 2) ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้ทั้งฝ่ายเดียวและสองฝ่าย อย่างที่ปรากฏในราชอาณาจักรสเปน⁶⁰ สาธารณรัฐ

⁵⁷ Paola Fossati (n 27) 469.

⁵⁸ Juelfs v. Gough, 41 P.3d 593.

⁵⁹ Mag. Patrick Onyemaechi Kainz and Dr. IN Theresa Kamp (n 33); Swiss Civil Code Article 651a.

⁶⁰ ปาติตรา บางสมบุญ (เชิงอรธ 39) 51-52.

อิตาลี⁶¹ และสหรัฐอเมริกา⁶² แม้ราชอาณาจักรสเปนจะเป็นประเทศที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าสัตว์มีใช้ทรัพย์สิน และมีกฎหมายคุ้มครองสัตว์เป็นพิเศษ⁶³ แต่ก็มีแนวคิดเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงเหมือนอย่างสาธารณรัฐอิตาลีและสหรัฐอเมริกาที่มองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน⁶⁴ กล่าวคือ ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง ศาลจะพิจารณาเรื่องสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก โดยให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้ทั้งฝ่ายเดียวและสองฝ่าย

ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่ว่าการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวเท่านั้น หรือการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้ทั้งฝ่ายเดียวและสองฝ่าย ต่างก็ต้องพิจารณาถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก ซึ่งการให้สิทธิเลี้ยงดูฝ่ายเดียวหรือสองฝ่ายดีกว่ากันนั้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย ดังนี้

4.2.1 ข้อดีของการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์เพียงคนเดียว

การวิเคราะห์ของหัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อดีของการปรับใช้และการตีความกฎหมายที่ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวเท่านั้นในสาธารณรัฐออสเตรเลียและสมาพันธรัฐสวิส

ประการแรก กรณีที่ข้อเท็จจริงชัดเจนว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีศักยภาพในการเลี้ยงดูสัตว์ดีกว่า หากสัตว์ได้อยู่กับฝ่ายนั้นสัตว์ย่อมได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพที่ดีกว่าการอยู่กับอีกฝ่าย

ประการสอง ลดความยุ่งยากในการดูแลสัตว์ เนื่องจากการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ร่วมกัน อาจก่อภาระให้ผู้มีสิทธิเลี้ยงดูสัตว์สองฝ่ายจากการต้องแบ่งปันสิทธิการดูแลสัตว์ เช่น จะต้องเดินทางมารับสัตว์อีกสถานที่หนึ่งเพื่อไปเลี้ยงยังอีกสถานที่หนึ่ง หรืออาจต้องซื้ออุปกรณ์สำหรับดูแลสัตว์เลี้ยงเพิ่ม เป็นต้น

ประการสาม สามารถแก้ไขปัญหาของสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมื่อสัตว์ป่วยแล้ว ต้องได้รับการรักษาอย่างเร่งด่วน และต้องตัดสินใจทำการรักษาทันที ผู้มีสิทธิเลี้ยงดูคนเดียวสามารถตัดสินใจในการดูแลรักษาสัตว์ได้ทันที โดยไม่ต้องปรึกษาผู้มีสิทธิเลี้ยงดูสัตว์อีกฝ่ายหนึ่ง

ประการสุดท้าย ความมั่นคงทางด้านอารมณ์ของสัตว์เลี้ยง เมื่อสัตว์เลี้ยงอยู่กับผู้มีสิทธิเลี้ยงดู สัตว์ฝ่ายเดียวสัตว์ไม่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสถานที่หรือสภาพแวดล้อมบ่อย ๆ สัตว์จึงมีความมั่นคงทางอารมณ์ที่ดีกว่าการให้สิทธิเลี้ยงดูสองฝ่ายหากต้องเปลี่ยนสถานที่หรือสภาพแวดล้อมของสัตว์

4.2.2 ข้อเสียของการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์เพียงคนเดียว

การวิเคราะห์ของหัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อเสียของการปรับใช้และการตีความกฎหมายที่ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวเท่านั้นในสาธารณรัฐออสเตรเลียและสมาพันธรัฐสวิส

ประการแรก อาจมีฝ่ายที่ไม่ได้รับสิทธิเลี้ยงดูสัตว์ทั้งที่อีกฝ่ายอาจอยู่ในฐานะที่สามารถเลี้ยงดูสัตว์ได้ดีต่อสวัสดิภาพสัตว์เช่นกัน เพราะศาลไม่สามารถให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์สองฝ่ายได้จึงอาจไม่เป็นธรรมแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

ประการสอง อาจขาดการช่วยเหลือสัตว์ในกรณีฉุกเฉินหากเกิดสถานการณ์ที่ผู้มีสิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวไม่สามารถจัดการได้ เช่น กรณีสัตว์ป่วยหรือบาดเจ็บกระทันหันและผู้มีสิทธิเลี้ยงดูสัตว์ไม่สะดวกที่

⁶¹ Paola Fossati (n 27) 469.

⁶² Juelfs v. Gough, 41 P.3d 593; LYMAN vs. LANSER, 103 Mass. App. Ct. 787.

⁶³ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์ (เชิงอรธ 5) 98-99.

⁶⁴ Paola Fossati (n 27) 463-464; Sentell v. New Orleans & C. R. Co., 166 U.S. 698 (1897).

จะให้การช่วยเหลือหรือดูแลสัตว์ได้ทันที อาจทำให้ไม่สามารถให้การช่วยเหลือสัตว์ได้ทันเวลาและส่งผลให้สัตว์เสียชีวิตได้

ประการสุดท้าย อาจขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการดูแลสวัสดิภาพของสัตว์ เนื่องจากเมื่อมีผู้ดูแลสัตว์เพียงฝ่ายเดียวอาจไม่มีโอกาสได้รับความคิดเห็นหรือประสบการณ์จากผู้ดูแลสัตว์อีกฝ่าย ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจต่อสวัสดิภาพของสัตว์ เช่น การดูแลสุขภาพ การเลือกอาหาร หรือการฝึกพฤติกรรมสัตว์ เป็นต้น

4.2.3 ข้อดีของการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ร่วมกัน

การวิเคราะห์ของหัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อดีของการปรับใช้และการตีความกฎหมายในกรณีที่ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้ทั้งฝ่ายเดียวและสองฝ่ายของราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐอิตาลี และสหรัฐอเมริกา

ประการแรก สามารถช่วยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาเรื่องการดูแลสวัสดิภาพของสัตว์ได้ เนื่องจากเมื่อเกิดปัญหาที่กระทบต่อสวัสดิภาพของสัตว์ เช่น สัตว์ป่วยหรือได้รับบาดเจ็บอย่างกระทันหัน การมีบุคคลหลายคนช่วยกันดูแลอาจช่วยให้การแก้ไขปัญหาเรื่องสวัสดิภาพของสัตว์มีประสิทธิภาพมากกว่าการดูแลเพียงฝ่ายเดียว

ประการสุดท้าย แบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูสัตว์ เนื่องจากการเลี้ยงดูสัตว์เลี้ยงเพียงฝ่ายเดียว อาจก่อภาระทั้งเรื่องเวลาและค่าใช้จ่าย หากมีผู้มีสิทธิเลี้ยงดูสัตว์สองฝ่ายย่อมสามารถแบ่งเบาภาระเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายได้

4.2.4 ข้อเสียของการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ร่วมกัน

การวิเคราะห์ของหัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อเสียของการปรับใช้และการตีความกฎหมายในกรณีที่ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้ทั้งฝ่ายเดียวและสองฝ่ายของราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐอิตาลี และสหรัฐอเมริกา

ประการแรก อาจกระทบต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของสัตว์ เนื่องจากการที่สัตว์ต้องเปลี่ยนแปลงสถานที่ตามผู้มีสิทธิเลี้ยงดูอาจทำให้สัตว์เกิดความสับสนและเครียดได้

ประการที่สอง อาจเกิดความขัดแย้งในการตัดสินใจเกี่ยวกับสวัสดิภาพของสัตว์ เนื่องจากการที่ทั้งสองฝ่ายต้องตัดสินใจร่วมกันเรื่องการดูแลสัตว์เลี้ยงอาจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกัน เช่น การเลือกอาหาร หรือการฝึกอบรมสัตว์เลี้ยง การรักษาสัตว์ เป็นต้น

ประการสุดท้าย ค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการเลี้ยงดูสัตว์เลี้ยงร่วมกัน อาจทำให้ค่าใช้จ่ายในการดูแลเพิ่มขึ้นเพราะต้องจัดเตรียมสิ่งของหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้สัตว์เลี้ยง เช่น อาหารหรืออุปกรณ์ดูแลสัตว์เลี้ยงสำหรับทั้งสองสถานที่ และอาจมีค่าใช้จ่ายในการพาสัตว์เลี้ยงไปหาสัตวแพทย์ที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยมีความเห็นทางวิชาการว่าสัตว์เลี้ยงเป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้โดยสภาพ⁶⁵ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นนี้ เพราะสัตว์เลี้ยงมีชีวิตจิตใจและความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ การจะแบ่งสัตว์เลี้ยงออกเป็นส่วนแบบทรัพย์สินทั่วไปย่อมไม่สามารถทำได้โดยสภาพเพราะอาจมีความรับผิดชอบ

⁶⁵ อานนท์ มาเ้า (เชิงอรรถ 52) 155.

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 และถึงแม้ว่าปัจจุบันยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง แต่ผู้เขียนก็เห็นว่าการแบ่งกรรมสิทธิ์ของสัตว์เลี้ยงนั้น เป็นเรื่องที่ศาลต้องพิจารณาเรื่องการแบ่งสิทธิการเลี้ยงดูสัตว์มากกว่าการแบ่งทรัพย์สินโดยสภาพ ซึ่งจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนเห็นว่าควรแบ่งสิทธิการเลี้ยงดูสัตว์เลี้ยงโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก และเมื่อพิจารณาจากข้อดีและข้อเสียของการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้เพียงคนเดียวเท่านั้นกับให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์เพียงคนเดียวหรือสองฝ่ายก็ได้ ผู้เขียนเห็นว่าการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ได้เพียงคนเดียว และให้อีกฝ่ายหนึ่งชดเชยค่าดูแลสัตว์เลี้ยงแก่อีกฝ่ายหนึ่งตามดุลพินิจของศาล แต่อีกฝ่ายยังคงมีสิทธิเยี่ยมเยียนสัตว์เลี้ยงตามเท่าที่ไม่เป็นการลดทอนสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยง

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายไทยยังคงจัดให้สัตว์เป็นเพียงทรัพย์สิน โดยไม่มีบทบัญญัติพิเศษรองรับสถานะของสัตว์ในฐานะที่มีชีวิตและความรู้สึก ส่งผลให้การตีความข้อพิพาทที่เกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงยังยึดโยงอยู่กับกฎหมายทรัพย์สินอย่างเคร่งครัด จึงควรมีบทบัญญัติที่รับรองสถานะของสัตว์ว่าไม่ใช่ทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจนและหากจะต้องพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับสัตว์นั้นให้นำบทบัญญัติเรื่องทรัพย์สินมาใช้ในฐานะบทอนุโลมส่วนประเด็นการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์ควรพิจารณาจากหลักการคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวหรือร่วมกัน โดยในที่สุดผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางที่ให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์ฝ่ายเดียวเป็นหลัก แต่ควรเปิดช่องให้มีสิทธิเยี่ยมเยียนจากอีกฝ่าย เพื่อคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เคยได้เลี้ยงเรื่องกรรมสิทธิ์ในสัตว์ และมีให้เกิดผลกระทบต่อสวัสดิภาพของสัตว์ โดยส่วนวิเคราะห์นี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายของไทยให้ในเรื่องสถานะของสัตว์และการแบ่งกรรมสิทธิ์ของสัตว์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งเจ้าของสัตว์และประโยชน์แห่งการคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนสรุปและข้อเสนอแนะในหัวข้อต่อไป

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นสถานะสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน และการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง ผู้เขียนขอสรุปแนวทางรวมถึงนำเสนอข้อเสนอแนะของผู้เขียน

5.1 สรุป

ผู้เขียนขอสรุปจากประเด็นปัญหาที่ผู้เขียนได้ตั้งไว้ในการศึกษา 2 ประการ ดังนี้

ประการแรกมีปัญหาว่าเรื่องสถานะของสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายไทยจัดอยู่กลุ่มแนวคิดใดในสามแนวคิดที่ผู้เขียนได้อธิบายข้างต้น และควรแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้หรือไม่อย่างไรนั้น จากการศึกษาพบว่าเรื่องสถานะของสัตว์เกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายไทยนั้นอยู่ในกลุ่มที่สามซึ่งมองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน ทำให้ในนิติกฎหมายเอกชนเป็นปัญหาเรื่องของการบังคับใช้และการตีความข้อพิพาทเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในทางเอกชน เนื่องจากไม่สามารถหาช่องทางในการนำประเด็นจัดการสวัสดิภาพของสัตว์มาช่วยในการวินิจฉัยข้อพิพาทได้ แตกต่างจากสาธารณรัฐอิตาลีที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาในการนำประเด็นการจัดการสวัสดิภาพสัตว์มาช่วยวินิจฉัยปัญหา ทำนองเดียวกันกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งการนำประเด็นสวัสดิภาพของสัตว์มาช่วยวินิจฉัยข้อพิพาทก็ไม่แน่ว่ามีปัญหาใดในเรื่องนิติวิธี ในขณะที่ไทยไม่พบแนวคำพิพากษาหรือบทบัญญัติใด ๆ เลยเปิดช่องให้ศาลนำการจัดการสวัสดิภาพของสัตว์มาช่วยวินิจฉัยจึงเห็นได้จากปัญหาเรื่องการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงที่ผู้เขียนได้ศึกษามาและอาจมีปัญหากการใช้การตีความเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงในงานเขียนเนื่องด้วยข้อจำกัดในปริมาณเนื้อหา ผู้เขียนจึงได้เสนอให้กฎหมายไทยควรจะมีการปรับแก้กฎหมายในการผลักดันสถานะของสัตว์ให้ไม่ใช่ทรัพย์สิน และนำกฎหมาย

เกี่ยวกับทรัพย์สินมาใช้โดยอนุโลมบางกรณี เนื่องจากเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจในการตีความข้อพิพาทเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง และลดความคลุมเครือต่อสถานะของสัตว์

ประการสอง กฎหมายไทยแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงได้อย่างไร และต้องแก้ไขหรือไม่อย่างไรนั้น จากความเห็นทางวิชาการเกี่ยวกับการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยง พบว่า สัตว์เลี้ยงควรได้รับการพิจารณาแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป เนื่องจากสัตว์เลี้ยงมีชีวิตจิตใจและความรู้สึก การแบ่งสัตว์เลี้ยงเป็นทรัพย์สินโดยสภาพ เช่น การผ่าสัตว์แยกเป็นชิ้นส่วนเพื่อแบ่งปันกรรมสิทธิ์ จึงไม่เหมาะสม และอาจขัดแย้งกับพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสวัสดิภาพของสัตว์ การแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงจึงควรเน้นที่ การแบ่งสิทธิในการเลี้ยงดูสัตว์มากกว่า การแบ่งปันทรัพย์สินโดยสภาพ แม้ในปัจจุบันจะยังไม่มีคำพิพากษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนเห็นว่าการแบ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงควรคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เป็นหลัก โดยผู้เขียนเสนอว่า การให้สิทธิเลี้ยงดูสัตว์เพียงคนเดียว และให้ฝ่ายอื่นชดเชยค่าใช้จ่ายในการดูแลตามดุลพินิจของศาล พร้อมกับการให้สิทธิให้เยี่ยมเยียนสัตว์ได้ ตราบเท่าที่ไม่เป็นการลดทอนสวัสดิภาพของสัตว์ จะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ ผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่มเติมบทบัญญัติ 2 มาตราในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วยกัน ดังนี้

1) มาตรา 137/1 บัญญัติว่า “สัตว์ไม่ใช่ทรัพย์สิน หากจะต้องพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับสัตว์นั้นให้นำบทบัญญัติเรื่องทรัพย์สินมาใช้ในฐานะบทอนุโลม” โดยข้อเสนอดังกล่าวเป็นการรับนำแนวคิดของสาธารณรัฐออสเตรเลียและสมาพันธ์รัฐสวิสมาปรับใช้

2) มาตรา 1363/1 “เมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในสัตว์เลี้ยงที่ไม่ใช่สัตว์ซึ่งใช้ในทางอุตสาหกรรมหรือสัตว์ซึ่งถูกเลี้ยงเพื่อการบริโภค ให้ศาลกำหนดให้สัตว์เลี้ยงตัวนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์เป็นหลักกว่าฝ่ายไหนจะจัดการสวัสดิภาพของสัตว์ได้ดีกว่ากัน

ศาลอาจกำหนดให้ฝ่ายที่ไม่ได้รับกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงได้รับค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์เลี้ยงที่เขาเคยเสียไปก็ได้

ศาลอาจกำหนดให้ฝ่ายที่ไม่ได้รับกรรมสิทธิ์ในสัตว์เลี้ยงมีสิทธิในการเยี่ยมเยียนสัตว์เลี้ยงตัวนั้นได้ ทั้งนี้ การเยี่ยมเยียนดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อสิทธิของผู้ได้รับกรรมสิทธิ์”

ข้อเสนอดังกล่าวมีการรับนำแนวคิดในหลายส่วนของแต่ละประเทศด้วยกัน โดยพรรคแรกเป็นการรับนำแนวคิดเรื่องการเลี้ยงดูสัตว์เลี้ยงเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นของสาธารณรัฐออสเตรเลียและสมาพันธ์รัฐสวิสมาปรับใช้ ส่วนพรรคสองเป็นการรับนำแนวคิดเรื่องการได้รับค่าใช้จ่ายของสมาพันธ์รัฐสวิสมาปรับใช้ ส่วนพรรคท้ายนั้นเป็นการรับนำแนวคิดสิทธิเยี่ยมเยียนของรัฐอลาสก้าในสหรัฐอเมริกามาปรับใช้